

Mi lesz veled, Óbuda?

A címben megfogalmazott kérdés nem az új, ágaskodó lakónegyednek szól, amit már joggal nevezhetnénk akár Újbudának is. Ennek jelene és jövője mindig a szemünk előtt van, akárcsak gyermekünké, akit szeretve dicsérünk és korholunk. De mi lesz a régi Óbudával, ami itt agonizál, s itt múlik el a szemünk előtt? Marad-e belőle valami megőrzésre érdemes, amit megtűrhetne a terebélyesedő betondzsungel? Megmarad-e például Krúdy Gyula utolsó lakása? Noha jól tudom, hogy Krúdy, akinél magyar író több és szebb édes-keserves álmodtalan talán soha nem látott, bizony ő valójában alig három esztendeig lakott Óbudán, a hajdani Templom utcában. De ez a kurta három esztendő és a ház, ami még áll, mégis végérvényesen Óbudához fűzi őt. Vanak helyzetek és esetek, amikor nem az évek száma a döntő: a pihekönnyű évtizedek mellett, néhány esztendő ólomsúlya többet nyomhat a latban. Azt hiszem, Krúdy Gyula esetében is fontosabbnak kell megítélnünk életének azt a keserves három esztendejét, amit Óbudán töltött, mint az előtte való pontosan négyszer annyi, tizenkét évet, amikor is lényegében mindig a Margitszigeten lakott.

A kis ház falán emléktábla. Bevallom, sokszor elmentem ehhez a házhoz, megnézni az ablakot, ahonnét kitekintett. Egy régi fénykép is nyomatékat ad a képzeletnek: Krúdy párnán könyököl az ablakban, kezében hosszú cigaretta, s egy kötényes, iparosforma emberrel beszélget. Az ablak alatt mállik a vakolat, akár csak nemrég. Az idillien derős

fotográfiával szemben Krúdy Gyula óbudai három eszten-deje s ez a kis ház lidérces emléke a magyar irodalomnak.

Miért? Itt kértek ellene csődöt hitelezői, s itt kellett va-gyontalansági esküt tennie. Élete végső kínjaiban, betegen, itt kapott kilakoltatási végzést háromszázhatvan pengő lak-bérhátralékért. Halála előtt, miközben végrehajtok zaklat-ták, ebben a lakásban még a villanyt is kikapcsolták. Szel-lemi életünknek fájdalmasan tragikus – de nincsen is rá szó, milyen – emlékhelye ez a ház.

A felhőtlen-zöldszilvánis Krúdy-Óbuda-romantika nem tudom, hogyan született. Mindenesetre hazug illúzió, ame-lyet egyszer el kellene feledni, mert Krúdy Gyulát nem a ne-vezetes Kéhli-borozó fémjelzi, s nem is a Korona- vagy a Bródy-kávéház fűzte Óbudához. Annál több: az emberek. A régi óbudai kétkezi munkások különös, szép világa. A számlálhatatlan óbudai borozókban való előfordulása ilyen megvilágításban egészen más értelmű.

Tíz évvel ifjabb kortárs barátját, Tersánszky Józsi Jenőt, magam is sokszor láthattam, amint a Márvány utcai borki-mérésben, Lacinál, egy pohár bor mellett órákon át beszél-getett vasutasokkal, munkásokkal, öreg nyugdíjasokkal. Nem a borozó volt a lényeg, hanem az emberek. S tudva tudom, hogy az ily módon megismert emberi sorsok és vi-szonylatok az ő műveibe is fölszívódtak, mint a cserép mus-kátlira öntött víz.

Krúdy esetében is körülbelül ennyit jelenthettek ezek a korcsmázások.

Nem tudom, megmarad-e Krúdy Gyula utolsó lakóháza? De lassan odavesznek a macskaköves óbudai utcák, ahol annyiszor kivágják a szelíd fákat, s a megmaradt pisla sze-mű házakat csakhamar eltakarítják a buldózerek. Ami a há-zak legtöbbjét és a sötét utcákat illeti, valljuk be, nem kár értük.

S ha vitázunk is azon, hogy jól sikerült-e, amit a városrendező megálmodott: az új lakónegyed immáron eleven valóság. A tervezőt nem érheti vád, az ő elképzelt szándéka korunk derűsebb világát idézné; kompozíciója talán harmonikusan illeszkedett volna a tájba. De a házakat nem ő tervezte: homlokzatuk sík unalma az eldologiasodott építészet jellegtelen remeklése. Gondosan kilúgoztak belőle minden emberi tartalmat.

De mi marad a régi, petuniás, leánderes Óbudából? Mit érdemes belőle meghagyni? Tudomásunk szerint megőriznek néhány jelentős műemléket: már serényen munkálkodik a Zichy-kastély rendbehozatalán, hogy majd az ifjúság és a művelődés céljait szolgálja. S végre rendbe hozták a gyönyörű, klasszicista zsinagógát! Mi lesz belőle? Textilipari múzeum. A sok-sok előzetes nyilatkozat szellemében célszerűbb lett volna megvalósítani benne Buda – egyelőre – egyetlen színházát. Ugyancsak megmarad a Selyemgombolyító, ez a nevezetes ipartörténeti műemlék, ami jellegénél fogva nyilván célszerűbben és okosabban szolgálhatná a textilipari emlékek megőrzését.

Hiába is tünődöm ezen, noha tudva tudom, hogy eljő az idő egykor, talán nem is olyan soká, amikor majd újra nagy-nagy költséggel színházzá formálják az erre oly kiválóan alkalmas épületet, hiszen ez volna ésszerű, s Textilipari Múzeum lesz – mondjuk a Selyemgombolyítóból.

Akik valójában lelkükön viselik Óbuda sorsát, mindent elkövetnek azért, hogy a becses emlékek megmaradjanak. Elegendő földidézni a Zápor utcai kisdíákok példásan szakszerű helytörténeti gyűjtővállalkozását. És hol van még olyan tanács, amelyik ekkora hozzáértéssel és energiával gyűjtené az elmúló település emlékeit? Tárgyakat, írásos dokumentumokat egyaránt.

Nem rajtuk múlik, hogy a régészeti kutatás és az épít-

kezés üteme valahogy Óbudán sincsen összhangban. Így hát napi sétáinkon is láthatjuk, ahol árkot ásnak, vagy exkavátorok serénykednek, hogy most különösen sok dolga volna itt a régészetnek. Különböző korok egymásra rétegződött cserép- és kőfalmaradványait veti ki a föld lépten-nyomon a Zápor utcától a Bogdáni útig, még a Meggyfa utca tájékán is, pedig figyelemre int az itt föltárt Hercules-villa egyedülálló mozaikpadlózatával. Attól tartok, soha nem tudjuk meg, hogy ezen a tájon mi megy most veszendőbe.

Szová tettük már a szétdőlt középkori pincék sorsát is, amelyeknek megmentése egyáltalán nem hátráltatta volna az építkezést. Itt van például a még ép Szőlő utca 79. számú ház pincéje.

A ház most fölvonulási épület, s a gyámkövek tanúsága szerint 1868-ban épült. Szakemberrel mentem el földéríteni, miről tanúskodik a pince és a ház. Megszólalt mindkettő. Az *U* alakú pince köveit jó vállmagasságban, minden valószínűség szerint, a középkorban rakhatták. Ha nem régebben. A boltozata csehsüvegű. A pince vonalát követi az épület alakzata is, amelynek hajdanvolt gazdája valamiféle iparos lehetett. Talán tímár, talán kékfestő?

Ugyancsak nem hivatásom az ipartörténeti kutatás, de elképzeltem, milyen jó volna, ha a régi Óbudát nemcsak a katóból előkerülő tárgyakkal, néha limlommal próbálnánk megőrizni.

Az életformát is föl kellene mutatni, azt, ami visszavonhatatlanul elmúlt. Igen, éppen itt a modern, tízemeletes házak tövében kellene megtalálni azokat a helyeket, ahol hitelen ábrázolható volna a régvolt szőlőművesek, kékfestők és egyéb iparosok elmúlt, keserves-derűs világa.

Pacsirta utca 11., Rupp-féle ház. Még áll. Akik építették, vincellérek voltak. A borospincében most is ott van a múlt század közepén épült hatalmas prés. Barátom, akivel

a Rupp-féle házban jártam, hivatott szakember, néprajzos, az anyagi művelődés dolgaival foglalkozik, s nem csupán a magyar paraszti életformát ismeri mélységesen.

Ily módon nem a hírlapíró képzelete csapong e megfogalmazásban: bizony, a Rupp-féle házat is meg kellene hagyni. Nem is nagy költséggel rendbe lehetne hozni, s könnyen visszaállítható volna eredeti formájában. Most palatető, ugyanis 1914-ben leégett a ház tetőszerkezete. De ebben a foglalatban is pontosan rekonstruálni lehetne még a régi óbudai szőlőművesek életformáját.

Már árnyas este van. De még járom a maradék utcákat.

Egyre kevesebb nyoma látszik annak a régvolt Óbudának, amit Krúdy Gyula, Gelléri Andor Endre, Halász Gábor és Kassák Lajos is láthatott.

Kétség és szorongás fog el: vajon nem volnának-e érdekesek az eljövendő Óbuda új nemzedékei arra, hogy nekik is megőrizzünk valamit ebből a lassan elmúló világból?